

Rikard Wolff spelar Puck och Rikard

– Det finns något oerhört mänskligt och humanistiskt i Shakespeares texter

Rikard Wolff spelar just nu (2004) Wolff (Puck) i *En midsommarnattsdröm* på Stockholms stadsteater och titelrollen i *Rikard III* - med nio skådespelare - och Riksteatern. Han har gjort Shakespeare tidigare, bland annat titelrollen i *Hamlet*, Tybalt i *Romeo och Julia* och Antonio i *Stormen*.

– Förutom att jag har spelat Shakespeare, har jag förstås också sett en hel del pjäser. Det är oerhört kul att läsa pjäserna men inte alltid lika roligt att se dem uppsatta. Som myt, som text och som legend är Shakespeare fantastisk, men ganska ofta saknar jag den humor, den esprin och kasten mellan djupaste allvar och lättaste komik som man kan se när man läser texten. Det finns något oerhört mänskligt och humanistiskt i Shakespeares texter och jag tycker inte alltid man får fatt i det.

RIKARD WOLFF TYCKER ATT DERAS uppsättning av *En midsommarnattsdröm* är väldigt "shakespearek".

– Den är verkligen rolig, vilket ju inte alltid är fallet när komedierna sätts upp. Det är svårt att göra dem. Att göra som Alexander Mørk-Eidem är inte den enda vägen att gå.¹ I *Rikard III* går vi en helt annan väg.

RIKARD WOLFF TYCKER MAN KAN FÅ tillåta sig att göra vad som helst, att det inte finns några gränser utan att det handlar om att göra det bra.

– Jag tycker Shakespeare själv är en pragmatiker och det märks att han som har skrivit också har skådespelat. Det är så trist när man menar att man inte får göra det eller detta med en pjäs. Och visst – folk går ju från en och annan föreställning av *En midsommarnattsdröm*: "Det här är åtalbart! Shakespeare vänder sig i sin grav!" säger man. Det tror jag inte alls att han gör. Varje begåvad konstnär vill se sitt verk fungera för en ny generation, en ny tid. Och här talar vi faktiskt om en pjäs som är 400 år gammal.

Rikard Wolff. Foto Mats Bäcker

Rikard Wolff har inte något starkt förhållande till Puck, som han nu spelar. Han har sett pjäsen några gånger och han får aldrig riktig kläm på vad det där är för figur?.

– Jag kan tänka mig honom i alla möjliga versioner, men det finns nån androgyn gestalt där i botten, något väsen, en slags symbolisk figur utan kön. Det finns en förmänskligad version av den figuren. Han deltar inte själv men han går alltid in i människors liv och styr det med stor kärlek. Men också med en brist på verklig inlevelse, eftersom han aldrig

Rikard Wolff och Gerhard Hoberstorfer i *En midsommarnattsdröm* på Stockholms stadsteater. Foto Petra Hellberg

kan bli människa själv. Det tycker jag är spännande. En outsider, som ser att människor älskar varann men han hyser själv alls inte några sådana känslor. Jag har inte tänkt mig honom erotisk. Han är ett väsen som av någon anledning luras av vissa mänskliga egenskaper, men som ändå har en instämmande längtan till det som människorna håller på med. Där kan man ibland känna igen sig själv som artist, en gestalt som inte riktigt förstår att leva de liv man berättar om.

RIKARD WOLFF MENAR ATT PUCK och Rikard i *Rikard III* är lika i det att de båda är omöjliga.

– Rikard är en väldigt svart Shakespearefigur, brorsan som man inte vill ha. En sådan är också Claudius i *Hamlet*, Antonio i *Stormen*, en slags *Rikard III*-figur, den åsido-satte, den ofta barnlöse.

– Jag tycker att Rikard är mycket rikare än vad han beskrivs som. Han utmålas som en ungdomskonstruktion av Shakespeare till skillnad från Macbeth. Det som skiljer honom från senare gestalter är att han formulerar sitt utanförskap. Redan i första scenen talar han om att han är en skurk. Det gör aldrig Macbeth. Rikard är rolig för att han är infantil, han är som ett barn i sandlådan. Det finns inga undertexter hos Rikard, utan han säger ungefär det han gör, att han ska slå ihjäl någon och så gör han det. Samtidigt känner han en sorg över kärleken han aldrig har fått från sin mamma, som hatar honom.

Vad säger då Rikard Wolff om Rikards tal om att han har beslutat sig att "bli skurk" för att han föddes "grovt tilltyxad", blev "en krympling" och inte någon "älskartyp".

– Jag vet inte om jag tror på det, men jag kan ju läsa innantill. Som skådespelare tänker man alltid: "Talar människor sanning eller ljuger de?" Rikard ljuger och manipulerar så det skvätter om det i mötet med människor. Men mellan varje scen har

han ju ett litet "chat" med publiken, där han säger vad han avser och vad han har uppnått. Då uppfattar jag honom som en rätt trovärdig figur.

– Vi kan prata psykologi, men på Shakespeares tid var det viktigare om stjärnorna stod rätt och sänt där. Nu är det lätt att tolka den freudianskt: gestalten som avskyr sig själv för att ingen har älskat honom och därför måste mörda alla andra. Det kan tyckas vara en enkel tolkning men den behöver inte vara helt osann. Den kärlekslösa människans drama är ett evigt drama. I vår bransch som skådespelare kan man tycka att många av oss gjort ett lyckligt val när vi blev artister i stället för brottslingar, knarkare eller vadsomhelst. Självdestruktiviteten hos en oälskad människa är gränslös.

I 'FRIARSCENEN' I RIKARD III lyckas Rikard på 5 minuter fria och vinna Lady Anne, trots att han mördat både hennes man och svärfar. Rikard Wolff har funderat på hur den ska spelas.

– Det är inte alltid man går igång på de personer som har de finaste avsikterna. Där är Shakespeare lysande. Lady Anne är inte den första som faller för sin förtryckare eller för en brottsling. Jag tycker det är fäniigt att säga: Men han har ju mördat hennes man!? Det kanske är väldigt upphetsande. Vad vet jag? Varför har fängelsekunder ständigt en massa uppvaktande kvinnor. Sexualiteten är full av irrgångar. För en del kvinnor verkar det vara attraktivt med blodsbesudlade män. Dessutom är Lady Anne förlorad just då. Hennes ätt har satts åt sidan, hon vet inte vad hon ska göra med sitt liv. Hon blir uppvaktad av en tronföljare. Makt är attraktivt. Att låta Anne låtsas gå med på giftermål blir inte det minsta intressant. Då har man inte den minsta kontakt med sina mörka sidor. Om vi ska hålla på med teater så måste vi acceptera att människan är som hon är. Vi är komplexa varelser. Och allt är inte rumsrent. Jag tror till exempel att många människor har rätt så oklara grunder om varför man älskar den man älskar. Och om sina sexuella preferenser. Det är därför Shakespeare är bra. Han fattar det här. Som till exempel i *En midsommarnattsdröm*

Rikard Wolff i Rikard III. Foto Mats Bäcker

när de där ungdomarna blandar ihop varandra. Det har inte med trolldom att göra egentligen, utan mer med att kåtheten är ett besynnerligt element i våra liv. Sexualiteten är ett evigt ämne och hos Shakespeare är det uppenbart att människan är bisexuell. Det är de i princip i alla hans pjäser. Det förekommer förväxlingar mellan män och kvinnor, människor är promiskuösa, men han moraliserar aldrig. Det bara är så. Det är otroligt uppfriskande.

– *Rikard III* har ett ganska komplicerat upplägg även om huvudstorn är enkel: en man som till varje pris vill nå makten och mördar alla som kommer i hans väg. Tiden är en slags historisk nutid, och vi har försökt att rensa i tidsmarkörer i pjäsen,

Rikard Wolff i Rikard III. Foto Mats Bäcker

som annars lätt kan krympa den existentiella värdet i en pjäs.

Rikard Wolff menar att Rikards deformation är viktigt ("som lytt och vanskapt" blev han "för tidigt sänd till världen").

– Jag har kommit fram till att den är ganska konkret. Sedan utnyttjar han sitt handikapp, som kanske inte är så stort som han säger. Men hans upplevelse av sig själv är att han är en deformerad människa och jag tror han uppfattar det som en bild av sitt utanförskap.

Rikard Wolff har också spelat titelrollen i *Hamlet* i Norrköping i regi av Ralf Långbacka.

– Jag älskar den rollen, otroligt kul att göra. Hamlet är väldigt viktig som gestalt. Han är den som i ett våldsbenäget samhälle försöker avstå från våld till skillnad från Rikard, Claudius² och andra figurer hos Shakespeare. Hamlet är en pacifist, som inte riktigt förstår det där med att man måste hämnas. Jag tror att varje ny generation kommer att dyrka Hamlet; en representant för den tvivlande ungdomen inför föräldrarnas brott.

När jag träffade Rikard Wolff var han mitt uppe i repetitionsarbetet med *Rikard III* och visste inte vart det hela skulle bära hän.

– Jag är inte en människa som gör en exakt plan, även om man kan ha en strategi. Men det blir aldrig som man tänkt sig. Det som är intressant är det intuitiva mötet med texten, med ensemblen och med publiken. Jag kan inte ge ett facit över det jag gör. Ett gott rollarbete rymmer en liten hemlighet även för oss som gör det.

Intervju: Roland Heiel

¹ I Shakespeares text pressar Puck blomsaft i de sovandes ögon, så att de blir förälskade i den första de ser när de vaknar, med förvecklingar som följd. Mörk-Eidems version utspelar sig kring en värmländsk folkpark och blomsaften är utbytt mot hembränt hållt ur en dunk.

² Hamlets farbror som mördat Hamlets far.